

SÕDUR

n. Seiler
-õnviitseride kool

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI Õpetuskomitee väljaanne

ILMUB KAKS KORDA KUUS ÜHES KUULISAGA.

N° 16.

Reedel, 12. augustil 1921.

III. aastakäik.

Tõnu.

E. Limberg: **Distipliini põhjooned ja distiplinaar-määrustik.**

O. Sternbeck: **Kellest võime õppida.**

O. S.: **Mõned andmed Saksa T-püüsi (tähtpüüsi) ja selle lastemoona kohta.**

Jean des Vignes-Rouges: **Momendi meeleolu vägedes lahingväljal.**

Distipliini põhjooned ja distiplinaar-määrustik.

E. Limberg.

(Järg.)

Distiplinaar-õdim, kui ülema põhidõigus, ehitab eneses õiget, kogunigi tarvilikku abindõu sõjaväelise korra sisenemiseks ja alalhoidmiseks, kui teda arukalt ja seadusekohaselt kasutatakse.

Kuid loovast abindõust muutub ta mahakiskuvaks ja tiirastavaks, kui teda mitte õieti ja mitte seadusekohaselt ei kasutata. Sarnase kasutamise puhul tekitab ta alluvais rõhuvat tunnet, et nad ülema heaksarvamise ja omavoli eest täiesti kaitsemata on. Ülemates aga arendab mitte omalajal vastavaise raamesse asendud distiplinaar-õdimu tarvitamise võimalus teenistust halwawat kõrki enesearvamist täieliku karistatavuse üle. Ja selle tagajärjeks on omavoli.

Peab tunnustama, et meil õige wähejed ülemad seaduse waimus on kaswatud. Sel puhul ei ilmu seadusekohatu distiplinaar-õdimu tarvitamine kaugekki haruldasena. Siuita kannatanud isiku õiguste ja arutajumine ilmub haruldase erandina: ehk küll täiesti wõimalik on oma süütust selgete teha, ei hakka keegi kaebama, lugeses paremaks tõwa jüdamega libedat ülekohtu ära kannatada. Wõhjus on järgmine: ülem wõib alluwale tema „ettevaatamatust“ alati tunda anda, hoides waljult, ehk küll wälispidijelt, kinni oma

distiplinaar-õdimu pliridest ja kattes ennaft teenistuse kasuga. Sarnane waade on meil praegugi omane, põhjenedes Wene distiplinaar-määrustiku §§ 58 ja 100 halwa redaktisiooni peal. Leidub isikuid, kes kõikumata arwamiisil on, et ülema autoriteedi kaitsemise ja õitumise mõjuwamaks abindõuks jelle ülema alaline õigeks tunnustamine on — kõigis tema kokkupuutumistes alluwatega, sündigu see teenistuses wõi eraludes. „Sa oled alluw, järelikult oled sina süüdlane.“

Kui kahetsemisewäärt ja kindluseta on aga see autoriteet, mis mitte teadmiste, teenistuse kogemuste, isikliste paremuste peale ei põhjene, waid ainult täiesti kindlustud alalise õiguse peale.

Sarnase tiirastawa mõiste puhul ei juuni alluw kõite oma hoolstust mitte jelle poole, et õigeks jääda seaduse ees, waid et õigeks jääda ülema ees. Alluwale ei ole tähtis seaduse, waid ülema nõudlikkus. Järelikult ei tegutse ta seaduse kohaselt, waid ülema maitse kohaselt.

Sellega, et ülema tema teenistuse seisukohast alati õigeks peakime tunnustama, ei suuda meie alluwas kunagi mõistet luua, et see ülem tõesti alati ilmeksimata on; kuid tingimata ksume maha usalduse seaduse ja õiguse wastu.

Wida madalamal teenistuse astmel asub alluw, jeda tihedamini wõib ta õhwriks langeda ülemuse seadusekohatule ümberkäämisele; ühes sellega tuleb temal tihedamini wastutada neil juhtumistel, mil ta efsinud on distiplinaar-õdimu seadusekohatu awaldamise wastu. Wida kõrgemal teenistuse astel, jeda nõrgemaks muutub see wastutawus, kuni lõpuks täielik karistamatust aset leiab: roodu karistuseraamat waadatakse läbi bataljoni ülema poolt, õige harwa polgu ülema poolt, erandina diwiisi ülema poolt. Karistused, mis polgu ja diwiisi ülema poolt peale pandud, asuwad wäljaspool kontrolli. Karistuste kontroleerimise suures sümib see pealiskaudjelt, ja ülemus saab teada ainult jeda, et kapten L. kolmets päewaks peawahti on määratud teenistusekohuste hooletu täitmise eest. Willes see hooletus seisib ja kas siin üleüldse hooletusega tegemist — jeda karistuseraamat ei näita.

Karistuseraamatute tähepaneliku läbiwaatamise juures näeme, et ülemad sõdurite seaft, wabel kogunigi nooremad õhwitserid, ei osta, wõi ei soowi, dist-

sipliini käskusid filmas pidades, oma võimu tarvitada. Peale selle, — üleastumiste eest määratakse tihti peale mitterastatavad karistused: üleastumise eest, mis täieliku kuriteona esineb ja mille eest seadus kohtu alla andmist nõuab (käsu ettemõeldud täitmata jätmine, vargus, riigi varanduse pillamine j.n.e.), määratakse distsiplinaar karistused, ja vastuotsa — üleastumiste eest, mille põhjuseks tähtsustamatus, unustus, määratakse vanemate ülemate poolt enam valjemad karistused kui üleastumiste eest, mis sõduri kuritahtlikkuse tagajärjedena esinevad. Sarnase teguviisi tõttu kaotab karistetu arusaamise võime, misjulgust kahest üleastumisest enam raskemaks, enam tähtsamaks lugeda.

Ülemad, kes kohtu alla ei anna, leiavad süüdlaste filmis iseäraliselt lugupidamist. Seda lugupidamist tuleb meil aga kalliste ohvritega tasuda; niiviisi talitades jõuame järkjärgult, kuid õigemalt teed distsipliini lagunemise juurde; sarnases koolis läheb kurja äratundmine imeskandava kirusega vastu nüridusele. Ma ülemast, kellele sõja-kaelakohtu seadused mõnede süütegude juhtes liig karmidena näivad, jätavad need süüteod teadlikult tähtsustamata. Ma arvan, et teatud liiki süütegudele võiks sõjakohututes tingimisi karistamise korra sisse seada.

Distsiplinaar-karistused peavad vastavalt süüteole enam-vähem karmid olema. Karistuse karmus mõjub karistetu psüühika peale ja esineb hoiatavana abinõuna ümbritsevaile. Kuid seda psüühikat peab mõistma, peab tundma õppima, muudu võivad tagajärjed sootuks vastupidisteks kujuneda: karmus ei peitu nii karistuse loomus, kui meie endi juhtes temaga, meie moraalse tundlikkuse astmes. Mis ühele karm ei ole, tundub õige karmina teisele.

Just jeda kombeliku tundlikkust peab oskama sõduris kasvatada; sel puhul ei tõuse kaebusi, et karmid distsiplinaar-karistused meil puuduvad.

Kõige valtsena distsiplinaar-karistujena esineb üksi arest. Seejuures oleme aga tihti peale ütelnud kuulnud, et praeguse aja sõduri peale arest ei mõju, et arest võrreldes raske teenistusega riivis neile „puhtuse“ tundub, ühe sõnaga — et täiesti eitavalt aresti moraalse mõju peale waadatakse.

Niiisuguse waate vastu tuleb kategooriliselt välja astuda. See on keelepüksmine sõduri vastu. Niisuguse teadmisega lähevad aresti alla ainult kõlwatamad, kuid mitte kõlwatuteist ei seisa koos sõjavägi. Niisugune arvamine võib tekkida ainult pealiskaudsetel isikutel, kes omaale ettekujutada ei suuda korraliku sõduri hingepiina ja rahwa iheloomu. Meil ei armasteta avaldada oma hingepiina; meie peidame seda oma südamesse ka kõige raskemal kurbuse filmipilil. Korraliku sõduri ütelus: „seal saan puhata“ — peituvad nimelt ülewoolawa kurblooluse tundemärgid; ainult filmakirjaks, enese kinnitamiseks ja kelmiseks teiste ees tarvitab ta neid sõnu, iseäranis siis, kui tal nende ees häbi on. Rõdame jällegi: iga enamvähem korralik sõdur tunneb jügarasti aresti mõju.

Rippumata distsiplinaar-karistuse waljuselt, omab kasvatuse mõttes juure tähtsuse ka weel karistuse väljakuulutamise karistatule ja kaas-sõdureile. Tähtis ei ole, millega karistada, vaid tähtis on, kuidas karistada. Iga üksiku toimepandud üleastumise peale tuleb waadata kui sünnimuse peale, mis kas armu õiget elukäiku on rikkunud. Seejärel tuleb iga niisugune üleastumine kasvatuse eesmärgil läbi harutada peremehe poolt — rooduülema poolt terve roodu ees. Mõistagi, et ülemate üleastumisi, nende autoriteedi alalhoidmise mõttes, ainult nende eneste juuresolekul tuleb harutada ja liikide järele: rühma-ülemate üleastumised — rühmaülemate fogu ees, ja-ülemate üleastumised — ja-ülemate ja rühmaülemate fogu ees.

Rooduülema käsul riivineb rood täies kohalolemas koosseisus Rooduülem kutsus süüdlased sõdurid riivi ette. Lühidas, kuid piltlikus kõnes, alataja filmas pidades käsitatava üleastumise eitawat külge, teeb rooduülem selgeks süüdlaste ebaõigustud ja näotu teguviisi. Ühes sellega juhib ta nende tähtsustamata peale, kuidas nad oleksid pidanud talitama käsitataval juhtumisel ja teenistusekohustele vastavalt.

Peale selle kuulutab rooduülem pealepandud karistuse, annab käsu, et süüdlased, kui see nõuetav, saaksid jalamaid koha pealt aresti alla paigutud, ja laseb roodu laiali.

Niiviisi tuleb talitada iga üksiku üleastumise puhul, mille eest mitte ainult rooduülema poolt, vaid kõigi teistegi ülemate poolt karistused on peale pandud.

Viimasel juhtumisel on rooduülem kohustud läbi kaaluma, kas karistus üleastumise tähtsusele vastav on, filmas pidades karistatava eelmist ülespidamist ja endiseid karistusi. Eitawal korral määrab ta karistuse oma võimuga ja teatab sellest roodule.

Seejuures tuleb filmas pidada, et kasarmus walel aset ei oleks, s. t. et mitte ükski, ka kõige tähtsustatav, üleastumine rooduülema eest saladuse ei jääks.

Kaunaegne riiviteenistus lubab mind tõendada, et sarnast karistuse väljakuulutamise korral õige juurkasvatustline tähtsus on.

Juba see asjaolu, et väiksem kui üleastumine roodule teatavaks saab, kuna ta pidulikus olukorras välja kuulutatakse, — süüdlaste väljakutsumine terve roodu ette, nende mõõdapääsematu häbitunne, — ilmuvad parematena kaineastatavate abinõudena teiste peale, ühes rooduülema õpetusega.

Samuti peab talitama juhtumistel, mil sõduritele eestujuliku ja kiiduwäärilise teguviisi eest tänu avaldakse, eht tasu antakse.

Kasulikuna distsiplinaar-abinõuna estneb tagant-järele teenistus selle aja eest, mil sõdur aresti all olud. Selles ei saa kuidagi „teenistusega karistamist“ eht teenistuse tähtsuse alandamist mõtta. Kui kõige tähenduse teenistus ka omaks, siis ilmub ta ajateenijatele kohustujena, millest igaüks sooviks wabaneada. Teenistus ilmub ohwrina, kuid iga ohwer on raske, s. t. ta rõõwib teatud ajaks meilt wabaduse — selle kõige kallima meie elus. Eeldatava abinõu loogita on järgmine: „Sa sattusid aresti alla, sest et ja oma kohuseid ei täitnud. Aeg, mille sa aresti all mööda saatsid, on teenistusele kadunud. Teenistuse kasuks töötada, õppida ja aresti all ei või. Täiesti õige on, et ja aja, mille sa aresti all mööda saatsid, tagant-järele taha teeniks, et teenistusele mitte kahju tnuu. Lühitseajalise teenistuse juures on iga filmipil kallis!“

Tegewa teenistuse ajast peab maha arvatama ka see aeg, mis wangimajas, distsiplinaar-õfades ja kohtu poolt peale pandud aresti all mööda on saadetud. Peale selle ei või teenistuseks lugeda ka seda aega, mis teenistuse ajal ettetulnud suguhaiguste tagajärjel haigemajas mööda saadetud.

Distsiplinaar-karistuse wiibimata täidewiimisel on määratu tähtsus: üleastumine peab wiibimata tasutud saama. Arest, mille täidesaatmine ka ainult mõni päew wiibimud, kaotab oma terawuse nii arreteeritawa enese kui ka ümbruskonna juhtes.

Seda filmas pidades, peab wäeõsa juures küllalijel arvul kartserid olema. Ma olen kindel, et kui aresti aeg tegewa teenistuse ajast maha arwatakse, arreteeritute arv mitmewõrra väheneb.

Kartserite ehitamiseks läheb raha waja, mida meil ei ole. Ma arwan, et distsiplinaar-korras arreteeritute tarbeks wäeõsas üldiseid üksikartserid tarwis ei ole;

neid mõiks sisse seada eraldi iga roodu (eskadroni, baterei, kamando) ruumides, sest et ühikud toad leiduvad alati.

Karistuste puudumine ei ilmu mitte alati sõduri kui lahingulise elemendi waimliste määruste mõõdupuuna: passiwjed iseloomud jälgivad alandlikult juhile, kuid ije nad juhtideks kunagi ei kujune. Roodus leidub alati isikuid, kellele sõjawäelise distsipliini nõuded meeltnõuda pole, kellele iga wäiksem kui kindlaks määratud kord kitsendawana tundub.

Nende suhtes on nõutaw isääraline surweawaldamise wiis, mis wastaks nende suuremal jaol tugevale, fangekaelsele, järelandmatumale ja enesearmastawale iseloomule. Need omadused ilmuvad lahinguliforras ligitõmbawana tšentrumina, mille ümber närwilised, nõrga tahtejõulised, passiwjed iseloomud saawad gruppeeruma — isikud, kes ilma karistusteta.

Sellega tahan ma laiemais ringkondes püüwat armamiist kõigutada, et karistus, olgu ta misjugune tahes, oma lõpujärelduses sõduri wäärusi nõrgendab.

Kiidustamise abinõud.

Ausa teenistuse õiglane kiidustamine, filmapaiiwate teenistusekohuste tähtsate allakriipsutamine tekitab tarwilikku, sõjaasjanduse huwidele kasulikku, wõistlushimu ja omab kaswatuse suhtes mitte wäheha tähtsuse kui distsiplinaar surweabinõud.

Kiidustamise abinõud peawad määrustikus sama seaduslikku asetust leidma nagu karistusedki. Kiidustamise abinõude hulka kuulufid:

- 1) Tänuawaldused teenistuse nimel — suusõnalised ja kirjalikud;
- 2) kõrgema ameti peale määramine;
- 3) eraldi filmapaiiwate paigutamine tuldtahwile.
- 4) puhkuse lubamine ja muud sarnased eesõigused, mille all teenistuse kasud ei kannataks;
- 5) tunnistuse andmine laitmata teenistuse eest.

Kõik need kiidustused peawad aga kindlasti wastama tõelikkudele teenistuse kasudele, mitte kunagi aga isiklikule lähtepunktile selles mõttes, et kiidustamiseks (kõrgemale ametile ehk astmele ülendamiseks) waba võimalus on.

Sääranis suure tähtsuse omab praegusel töowõistluse ajajärgul wiimane abinõu, kui eraldi hinnaline sõduritele.

Tunnistuste wäljaandmine peab sündima suure wäljawalifuga. See õigus jäetagu täies ulatuses roodu ülema wõimupiirkonda. Šabloonilisi, see tähendab kõikidele ühesarnaseid tunnistusi anda ei tohi; wastasel korral kaotawad nad sõduri silmis oma wäärtuse.

Tunnistus peab allakriipsutama wäeteenistusest lahkunud iseloomu ja ülespidamise jooned. Ta ilmub omamoodi attestatsioonina. Siin peab filmas peetama sõduri ülespidamist terwel teenistuse kestwusel, samuti karistuste ja kiidustuste raamatut. Mõni saab tunnistuse, kui tal raamatus mitu märkust on, teine ei saa seda ka siis, kui tal ühtegi märkust pole.

Distsiplinaar-määrustid.

Kuni seniajani käsitasime meie Wene „Уставъ Дисциплинарный“, mis muudetud sai ainult sõduritele pealepandawate karistuste suhtes.

Nimetus „Уставъ Дисциплинарный“ ei wastanud oma sisule, sest et temasse ainult distsiplinaar-karistused kuulusid ja see, mis wiimasega wahendita seotud oli. Õigeks nimetuseks oleks pidanud olema „Уставъ дисциплинарныхъ наказаний“. Selles just näeme ühte põhjust, miks Wene sõdurile ja terwele rahwale distsipliini mõiste nii wastik oli — distsipliin kujunes neile kipi-hirmuks.

Seda filmas pidades, on kawatsetatasse „distsiplinaar-määrustiku“ ülesse mõetud distsipliini põhijooned ja osad, milledele oluline tähtsus selle distsipliini saawutamiseks ja alalhoidmiseks meie sõjawäes ja mis wastaksid meie riiklikele korrale ja rahwa iseloomule ning tema kultuurilisele tasapinnale.

Reisse osadesse kuuluvad: 1) Kaswatus, 2) sõjawäelise waimu ja autunde arendamine ja alalhoidmine ning 3) kiidustamise abinõud (karistus on äärmiseks abinõuks).

Wene tšaari aegne „Уставъ Дисциплинарный“ on tuntawalt ajalt maha jäänud ja tema omaduseks on peale selle paljud redaktšiooni wead (SS 5, 6, 58, 102); kui teda aga wõrrelda 30. jaanuaril 1919. a. wäljaantud „Дисциплин. уставъ рабоче-крестьянской красной армии *“, wõib otjusele jõuda, et põhjalikud lahkiminekud nende wahel peaaegu puuduvad. Põhjjooned ja põhimõtted on ühesarnased, selle wahega, et punase määrustiku nõudlikkus palju kõrgemal seisab tšaari sõjawäe nõudlikusest, s. t. — meie ees seisab tšaari määrustik punases näotates.

Punasest määrustikust läheb läbi ainult punase joonega: wali sõjawäeline distsipliin; **) allumuse ühikule tahtewõimule; punawäelase isikuwabadus sedawõrd, kuiwõrd ta wäeteenistuse huwidega seotud pole; ülematele, kes enam tähtsamatil kohtel, peab kõige kõrgemat austust üles näitama; ülemate wastutawus mitte ainult oma isiku eest, waid ka neile usaldatud wäeosade eest, nende õigus waljult karistada kohuste mittetäitmise, laiskuse ja pahede eest.

Silmas pidades, et Wenemaal sõnad tegude st alati lahku läksid — kuna meil teada pole, kuidas praegusel Wenemaal sel alal talitakse — peame arvama, et ehk määrustikus ülesseatud nõudmised küll minimaalsetena esinewad, elu aga hoopis teist keelt kõneleb.

Enamlaste hüüded — täielik isiku wabadus, ülemate ja juhtide walimise õigus, kollektiivid, maha sõda, rahwaste enesemääramise õigus, tšaari sõjawäe aluste mahakiskumine j. n. e. — olid Kerenški walituse ajal agitatsiooni wõteteks. Kui seda, näituseks, aga ainult nende distsiplinaar-määrustiku kohaselt waadelda, häwitafid enamlased, kel kõrgem riikline arusaamine kui Kerenški aja wõimufandjatel, ära ainult Kerenški aja „kõige wabama sõjawäe maailmas“ ja pöördusid tagasi tšaari aja korra juurde, ainult punase kätte all.

Kuidas meie nüüd sõjawäge ka ei nimetaks: kommunistlikeks, sotsiaalseks, punaseks, wabamaks maailmas, demokraatlikeks, kuninglikeks, tšaari likeks, kaitsewäeks, miilitsewäeks ehk rahwawäeks — muutmatuks jääb see wana tõde, et sõjawägi on elu- ja wõitluswõimeline ainult siis, kui temas kindel distsipliin walitseb, — uuea ilmub ainult see, kuidas ja misjuguste abinõudega seda distsipliini saawutada ja alalhoida.

Ilute sõjawäe määrustikkude koksuseadmisest.

Kõik on sõjawäe määrustikkude wäljaandmine. Reid ootab kannatamatult meie noor sõjawägi. Enne, kui iga ühiku määrustiku, juhatusete, instruksioonide ja määruste wäljatõotamisele asuda, on tarwis see eesmärk äramäärata, mida tahetakse kätte saada uue määrustikkude wäljaandmise jeadusega, s. t. nõutaw on eeltulewa töö üldine skeem, et teda kawafindluse, jaotamatuse, süsteemi ja seotawuse poolt kindlustada.

*) Wene distsiplinaar-määrustiku saame edaspidi nimetama — tšaari määrustikust, Nõukogude oma — punaseks määrustikust.

**) „Sõjawäge ja riiki wõib päästa ainult raudse sõjawäelise distsipliiniga“ — hüüab I Mostõiko omas eel sõnas punasele distsiplinaarmäärustikule: („Военное Дело“ nr. 7—8, 22/III. — 1919. a.)

Ilma kindla kawatada võime tingimata süsteemita jääda, juhuslikult talitada ja õlearust kaaskatiskuvust üles näidata, mille juures ettevõlmistuse ja juhatuse ühed osad teiste osade armel üles paistuvad, nagu see omane Vene määrustikkudele ja millest mitte täiesti vabad pole ka lääne omad.

Iga sõjaväe olemise eesmärgiks on sõda, lahing.

1) Sellest algaatest peabki välja võrjuma määrustikkude väljaandmise seadus, mis sõjaväe olu ja teenistust režiimeeriks. Ta ilmub sõjaväe lahingulise kordkõnana, millel kombeline ja tehniline tähendus ja milles lahingõpetus lühidalt formuleeritud oleks.

2) Läbi terve määrustikkude väljaandmise seaduse peab minema punase joonena see mõiste, et igalpool ja esimesel kohal nimelt lahinguala ja temaga vahendita seotud küsimused erinevad; kõik ülejäänud esitab ainult teist osa ja on tähtis ainult sel mõddul, kui võrd ta lahingalale kasulik võib olla; ta ei tohi milleski iseisemaks osaks muutuda.

3) Kõik sõjaväe juhatused peavad ühise waimu ja mõttega läbi imbunud, teineteisega kooskõlla viidud ja oluliselt seotud olema.

4) Kombeline element, kui kõige tähtsam, annab kõigele ülejäänule lähtetooni ja peab leidma täielikku vastutulekut asja tehnilise külje poolt.

5) Määrustikkude väljaandmise seadus peab täielikult vastama riigi korrale, aja waimule ja nõuetele, samuti enami tähtsamatele rahwa looduslikele iseloomu jodutele, sest et rahwa seast saab sõjavägi oma jõu. Kooskõlatus jelles ehk teises suhtes mõjub warem ehk hiljem, kuid mõõdapääsematult, ja seejuures õige traagiliselt sõjaasjanduse ja sõjaväe hea seisukorra peale.

Sõjaväe määrustikud peavad andma üldised alused sõjavägede juhatamiseks ja kasvatamiseks, nende erialalisteks harimiseks ja tehniliseks ettevalmistamiseks, lõppedes lõpuks — lahinguliseks tarvitamiseks. Olenevalt aratähendusest jagunewad kõik sõjaväe juhatused kolme juurde osi:

1. Juhatused, millel sõjaväelise kombeline ja kodu- torra tähendus.

(Sõjaväelise-kombelised küsimused; sõjavägede kasvatuse ja juhatamise küsimused; kodu- ja teenistuse kord ning igapäiste kohuste täitmine).

2. Juhatused ettevalmistamiseks, tehnilised.

(Sel- haridusline ja tehniline ettevalmistus, s. o. reeglid ja juhtnõbrid nii üldist laadi, kui ka sõjariist- lükkide ja sõjaväeliste erialade tarbeks).

3. Põhijooned sõjaväes tarvitusele mõetud lahingõpetuse alused, s. o. üldised põhimõttelised juhatused sõjaväe lahinguliseks kasutamiseks (üldised ja erilised sõjariistlõkkide ja teenistuse kohaselt).

Projekt

Sõjaväe määrustikkude väljaandmise seaduse skeemi kohta.

Määrustik, kui jarnane, peab esinema ainult põhipanewana ja üldisena kõigile. Temasse peab mahutama ainult kõige põhipanewat, põhimõttelist, mis terve sõjaväe olu ja teenistuse, waimu ja juuna kindlaks määraks. Kõik ülejäänud, juurdearwatud ka lahingõpetuse alused, samuti kõik eriosad, kõik üldiselt määrustikust olenevad üffikasjaldused peavad olema väljatõõtud juhatuse kujul. Mõned juhatuste üldised osad peavad oma iseloomu poolest määrustiku keelele lähenema, et täitmist enam ühtlustada. Juhatustele tuleb määrustikkude suhtes eeldõigus anda, sest et juhatused ja instruktioonid enam asjaga koos, selgemad on ja juuremal määral, kui määrustikud, täitjate seas julgust, iseisemust ja algatust arendawad. Kuid juhatuste ja instruktioonide kasuks räägib ka weel praeguse

aja waim, laialdaste teaduste lõpulist meelespidamine, samuti määrustiku wormi liialdamine.

Sõjaväe põhimäärustik, formuleerides tähtsamate mooraalsete dogmade ja reeglite näol aluseid, millel põhjenedawad kõik sõjaväe olu ja teenistus, esineb sõjaväele iselaadi katekismuena; peale selle on see määrustik ligidalt seotud üldise riiklise korraga, praeguse aja waimuga ja rahwa looduslike omaduste ning isearaldustega, kelle keskelt sõjavägi oma jõu saab. Silmas pidades, et seda määrustiku harwa wahetatse (ilma isearalise tarwiduse ta puituda ei maksa) ja et temal mitte ainult eriline sõjaväeline tähtsus ei ole, waid ka üldisriikline, peab ta omama seaduse jõu, s. t. läbiwiidud saama seaduseandmisel teel.

Kõik sõjaväe juhatused ja instruktioonid ning kõik üffikasjaldused, mis põhimäärustikust tulewad, kõik eriosad ja lahingõpetuse alused, kui tihti wahetatavad ja kitsalt kodust ehk erialalist iseloomu kandwad, kuuluvad sõjaminstri kompetentse.

Sõjaväe põhimäärustiku kuulujõud osad:

- I. Wäeteenistuse waim ja iseloom.
- II. Sõjaväelaste üldised kohused.
- III. ulemad ja kasualused. Wastastikused suhted ja isemine fide.
- IV. Sõjaväeline kohus ja diisipliin.
- V. Sõjaväelised ja kodanliised õigused.
- VI. Sõjaväeline kaswatus; autunde ja waimu arendamine sõjaväelastes ja wäeosades.
- VII. Kiidustamised ja karistused.

L i s t: 1) Määrused karistamiseks,
2) Pühalikute töötuse tekst.

Kellelt võime õppida.

Mõni sõna wastuseks artikli: „Kellelt peame õppima“ autorile.

O. Sternbeck.

„Sõdur“ nr. 15-s ilmud artikli „Kellelt peame õppima“ autor on mõnes tiikis wähe wildakaid wäeteid awaldanud, milledele siin paari sõnaga wastu waielda tahaksin.

Kõhe alguses seab autor iseenesest mõistetawa wäitena üles, et õppida tuleb sõbradelt, s. o. neilt, kellelt meil lootust on sõja puhul warustust saada. Saades sõbradelt sõjariistu, olewat ka loomulik, neilt nende tarwitamist õppida. Kõige paremini sõjariistaga ümber käia mõistwat itka ta loojad ja walmistajad ise. Siis teine wäide. Sakamaa desarmeermine minewat hoogalt, sõjatehniku edenemises ja arenemises olla tulnud seisat. Wäheste erandite kõrwal ei leiduda praegusel Sakamaal midagi õppida, sest ilma sõja lõpul ja praegu olla liitlased jakslastest sõjatehniku poolest laugel ette jõudnud. Kõik need wäited nõuawad wastuwaidlemist.

Igasugune õppimine peab kõige pealt olema täiesti objektiivne, igalugused sümpaatiad ja anti-paatiad peawad siin kõrwal jääma, tõtt, head ja kasulikku peab oskama wõtta nii sõbralt kui ka waenlastelt. Mis wõeldaks, näituseks, mõnest Wrantsuse füüsika-teadlajest, kes relativiteediteooriat jellepärast maha tegema hakaks, et ta looja Saksa juut on. Ma arwan, et niisugust teadusemeest üleüldse ei leidu — seda näitab juba see wastuwõtmine, mis relativiteediteooria ijale hiljuti „waenlastemaal“ osaks sai. Niisamuti on lugu sõjateadusega. Tulgu ta kust poolt tahes, kui ta aga objektiivselt õige on, peame teda omandama.

Kuid jakslastel kaotasid ju sõja, kaotid rängalt! Kas võib neil siis juttu olla õigest sõjateadusest? Wõitis ju liitlaste sõjakunst, liitlaste sõjateadus!

Kuid ka see on subjektiivne mulje — objektiivne tõde on mujal. On sõrdlemisi hõlbust asi liüa hirmsa ülekaaluga niihästi elavas jõus, kui ka tehnilises varustuses. Saksamaa oli sõja lõpupoolel täiesti sisepeiratud kindlus, mille vastu terve maailm sõdis. Oli mobiliseeritud selle kindluse vastu kõigi ilmajagude elav jõud, terve Inglismaa ja Ameerika ääretu metallitööstus oli selleks käima pandud, et raua ja tina alla ära mätta waenlast, sellelt igasugune võimalus oli võetud wäljast toitu ja tööstuse tooresaineid saada. Kui juur see warustuse mäss oli, mis ainult Ameerika üle mere wiskas, sellest annawad kõige paremat tunnistust need lõpmata read kolejuuri aitasid sadamalinnades, kus Ameerika warustust maha laaditi, need lõpmata read suurte, mis Brantsusmaa põldudel weel kaua peale sõja lõppu ilma ulualufeta seifid, sest et neid kuhugi mahutada ei jõutud. Ja siiski wältas see maailma heitlemine selle ümberpeiratud kindluse vastu enam kui 4 aastat, ja weel neljandal sõjatewadel suutis see piiratud kindlus, wõideldes kümnefordi ülekaalu vastu, üle miina õige hooglale pealetungile. Ning samal ajal olid selle juure piiratud kindluse pealinnas toilusolud paremad kui määratute loodusliste tagawaradega ja igalt poolt waba Wene-maa pealinnas. Ma arwan, et juba nendegi olude pealiskaudnegi waalemine oletada lubab; et õppida mitte ainult wõitjatele ei tule, waid ka wõidetutele palju, waga palju õppida wõib. Kui aga asju lähemalt waadelda, siis leiab selleks weel enamgi põhjust.

Kas ei ole selles, näituseks, õppimisewäärilist, kuidas, algades sõda kahel suurel wäerinnal korraga wähe-ma arwu kuulipildujatega, kui neid wastasel ühelainjal wäerinnal oli, siiski igas otjustarwas löögis kuulipildujate ülekaalu osati saawutada, nii et, näituseks, wenelased sõja algul kindlasti uskusid, sakslaste olla igas rühmas kuulipilduja. Kas ei maffa seda uurida, kuidas nelja ja poole Saksa korpusega Samsonowi armee jäänusteni ära purustati, mis juures Saksa armee peaegu lahtises seljataguses kolme päewa teekonna kauguses Kementkampfi armee seisis ja kuidas ka see ära purustati, kui Samsonowiga walmis saadi. Jõudude waheford neis lahingutes tuletab elawalt meelde jõudude waheforda meie ja wenelaste wahel meie wabadusjõu ajal, ja juba sellepärastki maksaks neid lahinguid objektiivselt uurida. Kas ei maffa uurida, kuidas, algades sõda kerge suurüksiwäega, mis ballistiliste omaduste poolest prantslaste omast palju nõrgem oli, siiski sellega hülgawaid taktikalisi tagajärgi saawutada osati. Wõi see, kuidas weel 1918. a., kui sakslastel suurüksiwägi liitlaste omast arwu poolest juba palju wähemaks oli jäänud, kui Saksa diwiis 320 kuulipildujat, Prantsuse omas aga 680 ja Ameerika omas koguni 1000 oli, weelgi seisukohad sakslaste käest ainult äärmiselt raske ja weriste wõitluste järele kätte saadi. Kas ei ole midagi õppida sellest, kuidas kohisõja kiwinenud wormidesse wäljasõja hing sisse puhuti, kohutawa suurüksitule all wäikeste osade manööwer ja wastastikune toetamine ellu wiidi, kuidas selleks wägesid, kes wahepeal käsigranaadi warjus püssi tarwitamise ära olid unustanud, kel hull wanu wilunud juhtisid reast wälja oli löödud, kes waga wähe osajid referwis pidada wõisid, siiski wälja koolitada osati. Neid näitusi wõiks lõpmatuseni jätkata, kuid aitab ka neist. Ma arwan, et just meil sellest palju õppida on, sest et meil alati tegemist saab olema arwu poolest ülekaaluwa waenlasega.

Tehnilise warustuse massiline ülekaal ei ole mitte alati tehniline üleolemine, ka toomad nõrgemadki riistad osawa mehe käes wähest suuremat kasu, kui paremad riistad kohmetutes kätes. Juba ülemalpool tõime näituse sellest Saksa ja Prantsuse kergete suurüksiwägede sõrdlemisega. Suurtükk, mis 130 kilomeetri tagant Pariisi pommitas, oli liitlastele sõja lõpul täieliseks tehni-

liseks üllatuseks. 42 cm. mörserid jäid ka sõja lõpuni sakslaste monopoliks. Tooresainetest äraldigatud Saksamaal leiti sõja jooksul üles üle 50 miisi õhust lämmastikuühenduste saamiseks ja wõimaldasi niilõhkeainete taistamata walmistamist. Kerge kuulipilduja wäljaarendamine olalt lastawa ja ainult 10 naela kaaluwa automaat-laskeriistani, millest püstolipadrunitega lasti ja mida sellepärast masinapüstoliks nimetati; s 13, 35 mm. tänkipiis, mille teras-tuumaga kuul 100 meetri peal 22 millimeetrit kõige paremat soomusterast läbistas, mis juures kuuli kuttumisenurga tg weel 2500 meetri peal ainult 0,098 oli ja kuuli energia jama kauguse peal 211 kgm — ka need asjad olid sõja lõpul sakslaste monopol. Suurtükilaskmises geodeetilise mõõtmise ja matemaatilise rehkenduse tarwitamises mõõtlaskmise asemel ei olnud sakslased liitlastest juba igatahes mitte maha jäänud. Kaotas Saksamaa poliitika, mis omale terve ilma waenlasti ostas täis soetada ja parajal ajal rahu teha ei osanud, kaotas liig suur usk ärawõitmatuse, kaotas mitmete nute wõitluswiiside esialgne liig madal hindamine (tänkid ja tänkipiiside massilise walmistuse hiljaksjäämine), kaotas seljataguse hädaksa läbi pehmeks ja igasugusele propagandale wastuwõtlis-kus tehtud, ilma kindla kaadrita ja wilunud nooremate juhtideta sõjawägi, wõitis terve ilma elaw jõud ja metallimäss, mille alla terweid armeesid wõis ära lammata, wõitis osawalt korraldud propaganda, mis sõjawäelt wiimase moraalse toe wõttis. Sõjafunksi ja tehnilise oskuse poolest aga ei jäänud sakslased mingil tingimisel alla.

Ja kas nad praegugi weel lõpulist alla on jäänud? Olugi, et praegu sõjawarustuse walmistamine keelatud on. Keegi ei saa keelata töötamist matemaatikutele, keemikutele, konstruktoritele, ülesleidjatele. Et seda tööd taistada, selleks peaks maa pealt ära häwitama praeguse aja teaduse, ära wõtma kõik raamatud, ära kaotama terve haritud klassi. Ja wõime kindlad olla, et seda tööd seal tehakse, ilma et selle üle kellelegi aru andma hakataks. Waadake praeguseid Reichswehri koosseisuid. Kõik on nad silmanähtawalt rehkendud selle peale, et kord aluseks saada palju suuremale sõjawäele. Ja et sellele sõjawäele iffa midagi sõjariista kätte anda tahetaks ja selle wõimaldamiseks praegu ajusid pingutaks, selle kohta ei ole wähematki kahtlust. Kõigepeet sellest tööst, mis seal tehakse, et wäikesesse raamidesse pigistud sõjawäge juure aluseks teha, oleks jällegi just meil waga palju õppida. Just wähem õppida wõime neilt, kelle käsutada on niihästi elaw kui ka tehniline mäss sest et meie kunnagi ei ühe ega teise peale loota ei wõi.

Muidugi ei ole sakslased meie sõbrad, meil on koguni põhjust tulewikus waenulikkust nende poolt karta. Kuid ega siis ainult sõpradest õpita! Ja ega sõbradki meid alati iplikult instrueerima hakka. Niihästi sõpradelt kui ka mitte-sõpradelt õpime kõige pealt sõjatekirjanduse kaudu. Autor, kellele mina vastu waidlen, on ise sõjawäelane, ja kahtlemata teab ta, et peale kirjanduse ja üleüldise trükitud materjaali weel teijigi allikaid on, milledest ka waenlasegi kohta tead-misi ammutakse, ja et meie neid kohustud oleme tarwitama, kui meie ajast mitte maha jääda ei taha.

Et aga tingimata, hoolega waadata maksab, mis Saksamaa pool jünub, näitab juba selle maa praegune majanduslik wõitlemine. Tooresainete allikad on ära võetud, rängad wõlakohustused on maal peal — kuid tööstuse jaadused wõistewad liidumaadel wiimaste oma jaadustega niihästi kuulmata odawate hindade kui ka tehnilise täiuse poolest. Inglise töösturid kaebawad iga sammu peal, et nad Saksa tööstusega wõistelda ei jaks. Mis kodumaal kontrolli tõttu walmistada ei saa, walmistaks neutraalsetes maades asutud ettevõtetes. Zeiss Jenas ei saa kontrolli tõttu sõjawäelisi optilisi instrumente walmis-

tada, neid riistu saab aga samalt Zeissilt igasugune sooviaga osta niipalju kui tahes — selleks on väljaspool Sakamaad võimalused loodud. Kõik niisugused nähtused, ja neid on palju, tunnistavad ükskõik millest, ainult mitte tahtmist alla jääda ja seisatust või kogu tagurpidi minekust.

Mis J. U. artikli kestmisesse osasse puutub, mis riikide sifemist olu ühenduses sõjaväega, ohvitserkonna ülesandeid jne. käsitab, siis ei ole dieti praegu veel aeg tulnud, nende väidete kohta sõna võtta. Selleks on kõik praegu veel liig tugevasti revolutsiooni vapustuste mõju all. Võib aga siiski tähendada, et sõjaväe, mis terwele ilmale vastu astuda julges, löi juht Saksa rahuaegne kaadriohvitser, seejama ohvitser viis teda uskamata mõtudele sõja alguses — ära laguneda, välise propaganda mõju alla sattuda lastesid teda hoopis teised mehed. Nii et ka selles asjas veel viimane sõna öeldud ei ole ja alles siis öeldakse, kui võimalik saab olema kõiki sündmusi abjektiivse ajaloolase rahuga, sine ira et studio waadelda.

Oleme objektiivsed. Spime, kellest õppida võib, mitte aga ainult neilt, kellest meie subjektiivsete sümpaatiate järele õppida tahaks. Kui meie sõbrad meid instrueerida soovivad, oleme kõige tänuulikumad õpilased. Kuid kui näeme, et sõbra sõjariist mitte-sõbra käes paremini töötab, ehk sõbra sõjariista vastu mitte-sõbral võimsad tõrjeriistad on leitud, ei jäta meie seda tähelepanemata. Tarvitame objektiivsete andmete jaamisteks nii ühede kui ka teiste kohta kõiki võimalikke allikaid ja käsitame neid andmeid kriitiliselt. Selleks on meile ju mõtlejad pead osja loodud, et meie mitte ainult ammuli suuga pealt kuulata ei pruugi, mis meile head inimesed ise jutustavad või jutustada tahavad, vaid ka ise ideasjadest oma järeldusi tegema peame. Niisugune töötamine ei või juugugi vähendada meie sõprust meie tõsiste sõprade vastu, ega ka õhutada waenu meie mitte-sõprade vastu. Iseäranis sõjaväelane peab seda alati tegema, muidu võib ta oma tegevuses tublisti rappa fattuda. Külm pea ja oma otustusevõime, neid ei ole mitte ainult lahingus vaja, vaid ka rahuaegse ettevalmistuse juures.

Mõned andmed Saksa T-püüsi (tänapüüsi) ja selle lastemoona kohta.

O. S.

Ilmasõja ajal konstrueerisid sakslased, kellel sõjaväe arvulist vähenemist alatajase tehnika täiendamise ja uute võitlusviiside loomisega kompenseerida tuli, õige palju uusi lasteriistu ja ka uut lastemoona seniste lasteriistade jaoks SmK kuulid (Spitzgeschoss mit Kern) kuulipildujate ja vaatluspunktide kilpide läbilõõmimiseks, sS kuulid (schweres Spitzgeschoss) kaugema lastmisesks kuulipildujatest, T-püüsi ja T-kuulid. Peale selle loodi veel lennul valgusejuga järelejäetavad kuulid, mis mõdtlastmist niisugustel kohtadel võimaldasid, kus kuulide kuffumist näha ei olnud ja ka õõsel mõdtlastmist võimaldasid, mõstworiga täidetud süütekuulid jne. Kõigis ülesloetud kuulides ei ole aga mingisugust ijeäralist uudist, teiste riikide varustuses olid kuulid niisuguste omadustega ka olemas. SmK kandvus ja läbilõõgi jõud on umbes jamaugune, nagu neil filbiläbisüste kuulidel, mis Wene väerinnal tarvitusel olid; sS on niihästi oma kuju kui ka kõigi ballistiliste andmete poolest täiesti jarnane Prantsuse sõjaväes üleüldijelt tarvitusel olevale D-kuulile, võib isegi öelda, et viimane selle tõttu, et ta läbi ühest metalltüki on, paremaid tagajärgi annab kui Saksa kuul. Uudistatse oli aga T-püüsi, püüsi võitlemisel tänkide vastu, mida üks mees kandis ja millest täiesti niisamuti lasti kui harilikult püüsi, muidugi toe pealt. Sakslased hindasid

alguses tänte, nagu nad nüüd ise awalikult tunnistavad, liig madalalt, sellepärast jäi ka selle püüsi masiline valmistamine hiljaks ja ei saanud see püüsi lahingus ennast enam täies ulatuses maksma panna. Sellepärast puuduvad praegu latalised andmed selle kohta, kuidas ta lahingus tema peale pandud lootusi täitis. Oma omaduste poolest on ta aga küllalt huvitav riist selleks, et tema peale tarvilist tähelepanu pöörata. On tõd katset tehtud, võib esialgselt konstruktiooni kergesti täiendada, kui see lahingutingimistele mitte täielikult ei wasta. Idee ise ja selle tehnilise teostamise võimaluse äranäitamine tohiks aga juba fundida teda soomusautode, tänkide ja soomusrongide soomuskaitse konstrueerimise märksa kõrgemaid nõudmisi ette panna kui siamaani.

T-püüsi kaalub 16 kg, ehk Wene mõõdus üks puud, teda kannab lahingus ja laste kui lihtpüüsi öla wastast toelt üks mees. Püüsi pikkus ühes päraga on 160 cm. Wintraua kaliiber on 13,35 mm., kuuli raskus 51,5 gr., laengu raskus 13,00 gr. (enam kui neli forda suurem, kui harilikul wintpüüsi padrunil). Selle tõttu on ka päratõuge väga juur, suuremat kuuli ja laengu raskust ei kannataks tugewagi mehe õlg enam välja. Selles asjas on siis juba äärmise võimaluse piirini mindud, arenemist selles sibilis ei ole enam oodata.

Kuuli algkiirus on 785 m./sek.

Kuuli algenergia on 1633 kg/m.

100 meetri kaugusel lööb kuul läbi 22 mm. kõige paremat soomusterast. On ka kuulisid, mis lastmise tagajärge järele paremaks walmimiseks valgusejuga järelejäetava seguga täidetud on, nende kuulide läbilõõgi jõud on weidi wäiksem, 100 meetri peal 20 mm. soomusterast. On ka kuulisid konstrueeritud mõstworitäditega, mille otstarbeks on tänkide sees benfiinaurusiid ja muud kergesti süttimat materjaali põlema süüdata. Nende kuulide läbilõõgi jõud on niisama suur, kui valgusejuga järelejäetatel kuulidel.

Kuuli suur algkiirus ja põitkõike suur koormatus (36,78 gr. ruutsentimeetri peale) teiwad T-püüsi wäga lamedale lennujoonega käsilasteriistaks. Vähebate kauguste peal on lennujooned weidi lamedamad kui jalgwäe wintpüüsil, kestmistel ja suurtel kaugustel on T-kuuli lennujoon juba palju lamedam, niitwam, kui harilikul wintpüüsil. Käituseks mõned tabelid.

T-kuuli lennujoonte tõus sihtjoone kohal cm-s (lähedab kaugused).

Kaugus rauhuult meetriks	1 m. kõrgusel märkeid on siis terwel lennu-teel tabatav 600 meetrini. 2 m. kõrgusel 800 meetrini.				
	200	300	400	500	600
100	7	17	28	39	50
200	0	20	42	64	86
300	0	33	66	99	150
400	0	44	88	156	192
500	0	55	140	185	216
600	0	66	156	192	216
700	0	77	177	216	243
800	0	88	192	216	243

Tabatawad ruumid ühe meetri kõrguste märkide jaoks suurematel kõrgustel ja mitmesugustel kuulidel.

Tabatawad ruumid meetrites.

Kõrgus sihin-
gu järel meetr. T-kuul sS-kuul SmK-kuul Harilik S-kuul

1000	67	42	38	32
1500	32	17	15	11
2000	17	10	7,3	4,3
2500	10,2	4,6	4	—

Need arvud näitavad selgesti, kuidas T-kuul oma lennutee lameduse ja ühes sellega ka tabavuse poolest isegi kõige paremast väiketalibriilsest jalgväe lastemootorist ees on. Muudugi ei tähenda see üksikute jedatüüpi püsside tarvitamise juures veel midagi, need omadused saavad omale täie tähenduse alles masšilise tule juures, mille võimaldamine mitte ära võidmata raskusi ei paku. On aga kindel masšiline tuli nii tugewa läbilöögijõuga kuuliga võimaldud, siis peab soomusautode, rongide, lennufõõnate jne. soomustamise tehnikas tingimata muutusi tulema, kui soomusest kaitse asemel mitte kaitse pettetaju ei taheta teha.

Suuremate kõrguste peal kaotab kuul muudugi suure osa oma energiast, suuremate kõrguste peal ei suuda T-kuul muudugi enam 20 mm. soomusest jagu saada. Kuid needsamad omadused, mis T-kuulile suurte kõrguste peal üllatavalt lameda lennujoone annavad, on ka põhjusteks nähtusele, et T-kuul lennul palju väiksema % oma energiast kaotab, kui teised kuulid. Näituseks olgu järgmine tabel.

Mitmesuguste kuulide lõpuenergiad
kilogramm-meetrites.

Kõrgus sihin-
gu järel meetr. T-kuul SmK-kuul sS-kuul S-kuul

100	1503	332	351	331
400	1157	200	227	170
1000	652	68	87	46
1500	401	39	53	24
2000	275	24	40	12
2500	211	14	25	—

2000 meetri peal on T-kuulil siis veel peaaegu niisama suur läbilöögi jõud alal, kui seda 100 meetri peal harilikul soomustpurustaval püssikuulil on.

T-kuuli külvipindade kohta puuduvad andmed ja sellepärast ei saa selle täpise kohta, mis T-püssi üksikul paugul on, kindlasti midagi ütelda. Teiste ballistiliste andmete järel otsustades võib aga kaunis kindlasti oletada, et tabavus mitte halvem ei ole kui harilikul wintpüssil.

Püssi konstruktsioon on lihtne, luff on täiesti jalgväe wintpüssi luff suurendatult. Kuul ise on konstrueeritud nagu kõik väiketalibriilised soomusiläbistawad kuulid. Soomuse läbistamiseks määratud terastuumade ümbritsevad õhukene tinajaki ja niilist ehk tombakiga platteeritud terasest mantel. Kuuli worm on samajugune, kui Prantse D-kuulil, s. o. kuul on keskest jämedam kui tagant, kuuli tagumine pool läheb laevapära tasuliselt weidi peenemaks, mis õhu kokkuwoolamist kuuli taga hõlbustab ja kuuli telje kindlat püssimist lennujoone tangenti peal kindlustab.

Momendi meeoleolu wägedes lahingwäljal.

Jean des Vignes-Rouges.

„La Revue d'infanterie“ jaanuarikuu 1921. a. numbrist tõlkinud A. Koern.

Momendi meeoleolu on seda tugewam, kui ta tekitab ühtlases kollektiivuses ja kindlises ümbruses; tõesti, üksik vastukäim idee ei takista tema arenemist, seepärast alluvad wäeosad sektorites ehk kangeis maakohtes eraldetuina wäga kergesti waleuudiste suggestioonile.

Üks teine põhjus töötab veel momendi meeoleolu kõvendamiseks; see on distsipliin, mille alla wäeosad end ise wabatahtlikult painutab. Sõjas kollektiivuses, kus üks idee wõidab, kujuneb loomulikult teatav wõimulikkus, mis ei luba wälja tuua ideed, mis wastolus walitsewaga. Seda, kes inimeste fookus ei mõtle nagu teised, ei tee nagu enamus, loetakse halvaks, antipaatiiliseks; olukorrale wastawalt saab ta põlatud, naerud, sõimatud, tõugatud. Kui roodus, kus optimism on kõige kõrgemal kraadil, tuleb mõni isik wälja oma pessimistlikkude ütelnustega, siis käiakse temaga ümber nagu waletajaga ja tema sõnad põhjendawad wastiku mulje. Samuti wäeosas, kus pessimism on kõhndumne, ehitakse optimist „päaluude täistoppijaks“ ja palutakse waikida samajuguse kannatamatusega. Üldine arwamine paneb end kollektiivuses jõuga maksma ja, et suurem osa ei pane mitte enamuse arwamise jõule wastu, saawutab, et need, kes ei mõtle nii nagu teised, waikivad; momendi meeoleolu võib takistamata areneda, ammutades uut jõudu ise oma edus.

See psüholoogiline seadus näitab meile, kui wõrd rasult on pessimistlike ideed wäeosas mitte lasta ülekäulu wõtta, sest paljud sõdurid lasewad oma julguse kaotada wäga lihtsalt seepärast, et nad arwawad selle hinge seisukorra üldise omaks; nad wõtawad wastu ilma wastupanemata wäeosad wabatahtliku distsipliini.

Mässjud, kus hääd sõdurid õhkehohe wastuhakkajaks muutuvad, näitawad samuti hästi selle psüholoogilise seaduse jõulikkust; distsipliiniwastane waim wõetakse wastu lihtsalt wäeosade pärast end kokkukõlla asetada nendega, kes karjuwad kõige kõwemini.

4. Kuidas võib momendi meeoleolu kujunemist seisma panna ehk muuta.

Teie olete tähele pannud, et teie wäeosas on ajel wõtnud moraali rõhuw momendi meeoleolu; pessimistlikud jutud propageeruwad, neid on tarwis seisma panna. Kuidas? Esimene tegevus, mis mõistusele awaneb, on selge ja lihtne wale ümberlõkkamine. Ohwitser kogub oma mehed kokku ja seletab neile, et kuulujutud, mis liiguwad, on mõttetud. Kui ülem omab tõelise prestiiži, kui teda armastakse, kui temal on wäeosas usaldus, kui ta ialgi ei ole kuulutanud ühtegi waleuudist, on tema wastuwaidetel wõimalus momendi meeoleolu kujunemise seismapanemiseks.

Wale ümberlõkkamine, toetud tõestusega, on veel tagajärjekam. On tarwis ära näidata, et kuulujutud, mis mehi rahutuks teewad ja hirmutawad, on waled. Arge kartke üksikasju tuua; kõige paremad on need, mis tõestawad lobisejate mõttetust; niiviisi, kui polk oli walmis liinile minemiseks bataljoni kaupa, nagu näituseks Somme oma, et juhtunud harwa, et kuulujutud kõnelesid fantastilisest kaotusest, mida kannatajaid enne lahingus olnud osad; tihti oli räägitaw surmude arv suurem kui wäeosade koosseis, mis liinile saadetud. Konstateerides sarnaste teadete mõttetust, saawutatakse rõhuw momendi meeoleolu propageerumise takistamist.

Ironiseerimine on mõnikord tagajärjekas abinõu momendi meeoleu vastu võitlemiseks; väljasaermisega tehakse häbi sõduritele nende kergeuslikkuse pärast; enesearmastuse pärast ruttavad nad finnitama oma üksikõigust, et end mitte naiivseina näidata.

Kõige enam kõlbab seda protsessi tarvitada nende vastu, kes on sünnitanud momendi meeoleu fantasilisel alusel. Teda üles leida ja jeltimeeste ees häbitada, see tähendab samal ajal nende põhjuste hävitamist, nende autori diskrediteerimist nende ees, kes teda heakskiitvalt kuulajid.

Waleubidiste laialilaotajate otsimiseks ja nende distsiplinaarset karistamises on tähtis, et hoitaks äärmiste abinõude eest, sest nii riskeritakse saavutada tagajärge otse wastupidist sellele, mida sooviti. Vihtjad pead ei jätta ütlema: „Et ülemad nii palju waewa näewad selle uudise laialilagunemise taistamiseks, siis on see uudis õige? Tagajärjekas on, et momendi meeoleu, mille vastu taheti reageerida, kõveneb.

Kõige parem meetod momendi meeoleu kõrvaldamiseks on — ühtegi põhjust selle sündimiseks mitte anda; on tarvis, et kõik faktid, mis võiks interpreteerida demoraliseerimise põhjuseina, saaks hoitud kõige suuremas saladuses. Waitimine on teatavil juhul teist mõjuv mõjuvõimude abinõu kui seletused kahjulikkude ideede ümberlükkamiseks. Igal juhul, kui see võimalik, on tarvis seda abinõu tarvitada, ühtegi pessimistlikku ettekujutust äritawat teadet avalikkuks mitte anda.

See psühholoogiline seadus õigustab tšensuuri ja poliitilise korraldusi, mis määratud erutavate asjade mahajurumiseks. Sõja ajal tarvitajid kõik sõdivad riigid ilma erandita arvuta abinõusid, et keelata rõhuvate uudiste laialilagunemist ja päästa sõjaväge avaliku arvamise kõikumisest. Iga juht omal kohal, kui väike see ka oleks, peab samuti tarvitama seda psühholoogilist seadust, püüdes hoida saladuses fakte, mis võivad julgeid närvisid teha.

Kui juht peab võitlema halva meeoleu vastu, peab ta ka looma hääd.

Siiski on väga raske luua kunstlikult meeleolu, kui puuduvad selle toetamiseks tõelised põhjused; nii peab väeosa ohvitseride ülesanne tegelikult piirduma optimistliku momendi meeoleu ülalpidamisega, välja tuues täpikäseid tõsiarvu eht õigeid arvuksid, püüdes ära näidata meie vägede ülekaalu ja põhjust võidu uskumiseks. Et enam väljapaistvaks teha meie üleolekut, on mõnikord kasulik kõvendada kuulujutte, mis naeruväärseks teevad wastast, tema lahingmetode, tema varustust, mis tühiuks peavad tema jõudu, kuid tingimise, et see teataval määral õige oleks, muidu saavutatakse wastupidine tagajärg. Viig tihti olid sõja kestvusel sõdurid käärmuseni pahandud, lugesid ajakirjade artiklid, kus jutustatakse, et sakslastel on lastemoona puudus, et nende pommid ei lõhke j.n.e.

See viib neid valede optimistlikkude uudiste äritava ja pahandava mõju uurimisele. On vastuvõetav, et nad võivad momendiks avaldada hääd mõju, tarvis ainult meelde tulerada, millise väinustusega sõjavägi sõja algusel vastu võttis sensatsiooniliste mõitute teate „rull-kompresjori“ (rouleau compresseur) tegemise, R. R. leiva j. n. e. kirjeldused!

Kuid kahjuks on nende uudiste mõju sarnane alhoopi mõjule: ta kestab vähe; väeosa, mis nende poolt ülesäritud, saavad palju enam endisest rõhutatud, kui pettumus tuleb.

Teisest küljest on jälle tihti ebasõhane esineda õiguse fanaatilise eestvõitlejana ja rääkida oma mees-tele igas olukorras kõik, mis mõeldakse. Harilikus elys vajame meie ikka illusiooni kõvendavat mõju; meie oleme trööstitud, kuuldes sõpru rääkivat, et meie hästi väljandeme, iegi siis, kui meie teame, et see mitte õigus ei ole; inimene, kellest võdetud kõik illusioonid, kaotab ruttu tahtmise tõstada ja iegi elada. Sõdur lahingväljal, rõhutatud hirmast reaalsusest, vajab veel rohkem kui harilik inimene julgustust kõvendavat rohtu. Siin näituseks, võitlejad faevitus, kes päle enam eht vähem täpikäseid tunnismärke usuvad, et waenlane valmistab miini nende all; nad kuuluvad labidate hoopes, maagaluseid häält, on võimalik, et tõesti miin neid õhku paisata ähwardab; siiski on tarvis, et nad sinna jääks. Kas juht lähed ja ütleb neile pehmemadama valusega, et ta jagab nende arvamisest ja usub ka ähwardavat miini lõhkemist. See oleks hullus. Ükskõik milline juht, võttes termitusele kõik ettevaatuse abinõud, et aeglasti välja tuua oma inimesi hädast, peaks neile ütleva: „Arge tehke sellest väljagi... see võib olla ei olegi miin... igal juhul, mis selle järgi valvataks, ärge kartke midagi.“

On ometi juhtumisi, ja nad on arvurikkad sõjas, kus juht, ilma et ta tõde otustavalt muudaks, on kohustatud andma optimistliku interpretatsiooni faktidele, mis alasti tõde näol ähwardavad asjata hirmutada tema mehi. Säär, nagu alati, on tegemist fakti tšimusega; ohvitserid saavutavad kõikide sündmuste optimistliku valgustuse, siiski ilma et laseks end võtta kui „peaajuse tagujaid“. Raskeil momentel muretsevad nad valelt tarvilist kõvendavat rohtu, ja neile ollakse selle eest tänulikud.

Ragu neist tähelepanekuist näha, oleks ohvitserile andeksandmata hooletus, kui ta ei huvituks momendi meeoleust, sellest, mida kõnelevad lobisejad, väljandatud juttest, mis sõõbuvad tema meeste mõistuse. Need kunstlikud nähtused valitsevad suuremalt osalt väeosa moraali üle. Õige juht peab juba ette tutvunema, niipalju kui vähegi võimalik, seadustega, millele alluvad need imponerabiilid, et võida neid kasutada isamaa huvide hääd.

Seadaanne.

Ülemaalse Demobiliseeritud Sõjaväelaste Liidu Reesjuhatus asub Tartus, Korralduselti ruumides Tähe tänav 29. Büroo avatud igal pühapäeval, esmaspäeval kell 12—2, kolmapäeval ja reedel kell 5—7 õhtul.

Bürootundidel antakse juhatusi liiduse puntuwates küsimustes suusõnal eht kirjalikult.

Säärilamas on põhikiri saadaval ä 10 marka ja 1-se kongressi ülewaate raamat ä 25 mk.

Reesjuhatusse koosolekud igal reedel kell 7 õhtul.

Reesjuhatus.

Wastutaw toimetaja: Kindsalstaabi polkownik Reef.

Wäljaandja: Sõjaväe Spetskomitee.